

UTDRAG FRA STATSMINISTERENS FOREDRAG PA HEDMARK
ARBEIDERPARTIS ARSMØTE, ELVERUM, 23. MARS 1980

DEN POLITISKE SITUASJON

Innledning

Hvis vi ser på den politiske situasjon slik den tegner seg opp for oss, så er vi vel nødt til å erkjenne at den inneholder trekk som er egnet til å skape uro og engstelse. I første rekke det forhold at en lang periode der vi trodde, der vi håpet, at verdenssamfunnet hadde kommet inn i en bane som muligens kunne føre oss de små skritt fremover mot avspenning, mot nedrustning, mot en mer reell fred enn det vi opplever med masseutryddelsesvåpnene i bunnen for en terrorbalanse. Vi hadde håpet

- 2 -

at man rundt forhandlingsbordet skulle være i stand til å legge et grunnlag slik at bruk av makt ikke lenger skulle være akseptable metoder i samkvemmet menneskene i mellom. Så opplever vi altså at vi i løpet av kort tid kommer inn i en situasjon som er mere spent enn på lang tid, hvor forholdene supermaktene imellom blir nedkjølt, hvor det er en overhengende fare for at vi igjen kan komme inn i en periode med kald krig.

Særlig i en slik situasjon, partifeller, er det vesentlig for oss at vi aldri et øyeblikk taper av syne det målet vi har satt for vår politikk, nemlig at det må være en vei frem til avspenning og nedrustning. Det må være en vei frem mot en verden der mennesker skal kunne føle en større grad av trygghet, der fornuft skal kunne bli

satt i høysetet. Vi må aldri slappe av et eneste minutt i arbeidet for at vi igjen skal komme inn i en slik situasjon, og bruke enhver realistisk mulighet til kontakter, dialog, forhandlinger.

Vi ser en internasjonal økonomisk situasjon som inneholder de gamle trekkene. Gapet mellom fattige og rike nasjoner som bare blir større. En verdensøkonomi ute av balanse. 20 millioner arbeidsløse i den vestlige verden, en situasjon der antall arbeidsløse øker.

I vårt eget land har vi satt oss som mål at vi som en liten nasjon skal gi vårt bidrag nettopp til ro og stabilitet. Vi har satt oss som mål at vi skal make å føre en politikk som skal beholde Norge som en øy med full sysselsetting i et hav av arbeidsløshet. Vi har satt det som et mål at vi satser de midler vi har og muligheter vi har for å verne om

den velferd vi har nådd. Vi har satt det som et mål å styrke lavinntektsgruppene i en vanskelig økonomisk situasjon. Vi har satt det som et mål med en mindretallsregjering å bygge opp en energiplan fremover mot tusenårsskiftet. Vi har en krevende målsetting å bygge opp en industriplan med optimisme muligheter for å skape nye produktive arbeidsplasser midt i en periode med internasjonal depresjon og tilbakeslag. Vi vil bygge opp en ny boligpolitikk som skal kunne komme de mennesker til gode som i dag sliter hardt og vondt på vårt boligmarked. Midt i en periode der ny teknologi sprenger seg på med ny usikkerhet har vi satt oss som mål å skape et bedre samfunn, et mere menneskelig og mjukt samfunn.

Vi ser muligheter i det forhold at Norge, som for noen generasjoner siden var en av Europas fattigste

nasjoner, i dag er en av verdens ti rikeste. Vi har muligheter som aldri før, bare vi stiller oss fornuftig.

Den partimessige situasjon

I en slik situasjon, partifeller, skal vi ikke øde kreftene i en indre kiv og krangel. Vi skal samle dem i et positivt arbeid for å nå de målsettinger vi har satt oss. De er store, de er krevende, men det er en bevegelse som kan makte denne oppgaven, det er den demokratiske sosialistiske arbeiderbevegelse. Det er én bevegelse som har muligheter til å klare denne oppgaven, den politiske og faglige arbeiderbevegelse. Vi skal satse nå som tidligere for å nå de mål vi har satt for vår politikk.

Kan hende skulle vi av og til stoppe opp og se litt på hvilken situasjon det egentlig er vi driver vårt arbeid i.

Jeg er ikke så helt sikker på at det har felt seg ned i den norske opinion det forhold at det er snart 20 år siden vi hadde en arbeiderregjering med flertall i Stortinget bak seg, - 20 år siden vi hadde en arbeiderregjering med flertall bak seg i Stortinget. I hele denne lange perioden har vi her i landet hatt mindretallsregjeringer og vi har hatt en svakt sammensatt koalisjonsregjering. Sammenhengende i sju år har Arbeiderpartiet sittet med regjeringsansvar med mindretall i Stortinget.

Hva betyr dette? Ja, det betyr at vi i hver eneste sak, hver eneste dag, er nødt til å få støtte fra andre partier for å føre gjennom mest mulig av vår politikk. Men hvis vi ser på denne perioden, ja så vil vi se at den har ikke inneholdt de opprivende og rammende kriser. Det er ganske betegnende

for stabiliteten i norsk politikk. Men det er også klart at det har vært Arbeiderpartiets politikk, arbeiderbevegelsens politikk som har utgjort det stabiliserende element.

Men hvis vi går litt nærmere inn på dette forhold - 20 år med mindretallsregjeringer og koalisjonsregjeringer - kanskje, partifeller, har vi gjennom denne lange perioden fått en sum av kompromisser som er for stor. Kanskje har dette ført til at politiske skillelinjer og konturer har blitt noe uklare. Kanskje fører dette til over tid en viss - om man vil - politisk materialtretthet. Kan hende er enkelte av de politiske utslag vi har sett eksempler på et resultat av dette forholdet. Og den tiden kan komme, partifeller, da det av hensyn til troverdighet, troverdig lederskap og styringsevne i vårt demokrati at dette vil kreve et politisk sammensveiset og enhetlig flertall bak en regjering og dens

politikk.

Arbeiderpartiet må se det som sin oppgave først og fremst å vinne et slikt flertall og i enhver situasjon om det skulle være nødvendig bidra til å løse vanskelige politiske problemer som måtte oppstå. Men fremfor alt må partiet være innstilt på å forme og avklare sin egen politikk. Det skal vi gjøre i prinsipp-programmet, i arbeidsprogrammet. Vi skal satse på organisasjonen. Vi har snakket så mye om å oppvurdere organisasjonsarbeidet i partiet. Er vi ikke klar over at det er nettopp denne organisasjonen som er redskapet, det politiske redskapet? Vi må være klar over at uten dette vil vi tape i vår den politiske dragkamp med våre motstandere. Og vi vil heller ikke makte å løse de oppgaver vi er satt til å løse i vårt eget samfunn. Vi skal bygge på et nærmest

mulig samarbeid mellom parti og fagbevegelse slik som tradisjonen er.

Vi skal nå ut mot stadig flere som vi skal invitere til å være med å forme vår egen politikk. En bevegelse med åpenhet og toleranse, en bevegelse som skal ønske velkommen til alle de som ut fra et felles idésyn er villig til å sette sin arbeidskraft inn i sammen med oss i den sosiale frigjøringsbevegelse som arbeiderbevegelsen egentlig er.

Vi skal ha en bevegelse der det skal være høyde under taket og bredde mellom veggene. Men, partifeller, det skal være tak og vegger. Vi skal føre en åpen, aktiv, dyptpløyende debatt innad. Men det som skiller et parti med det som oppgave å lede en samfunnsutvikling, det som skiller dette fra en diskusjonsklubb, det er at en gang tar diskusjonen slutt, en gang fattes beslutningene, og da står

vi samlet bak disse beslutningene! Av og til har jeg følelsen av at denne delen av den gamle lekse er det kanskje litt for mange som har glømt.

Hele vårt partis muligheter til å være den samfunnsformende og samfunnsledende kraft, den bygger på enheten, solidariteten når jobben skal gjøres. Vi står overfor store oppgaver. Vi skal klare dem dersom vi samler kreftene.

De borgerlige partier

På den andre siden er det selvfølgelig slik at når man nærmer seg valg så dukker samarbeidsbestrebelsene opp igjen. Jeg så at Unge Høyre hadde kommet med en meget sterk oppfordring til partiene om å samle seg. De borgerlige partiene skulle samle seg til et felles borgerlig alternativ.

Partifeller, jeg kom til å tenke på at det arbeidet, dette samlingsarbeidet, det begynte før de nåværende medlemmene i Unge Høyre ble født. Og dette arbeidet kommer til å fortsette til de samme Unge Høyre-medlemmer vandrer inn på aldershjemmet!

Hva er det som gjør at man her finner såne store problemer? Ja, selvfølgelig, det har ingen verdens ting med det forhold å gjøre at de borgerlige partier ikke har dugende politikere, visst har de det - av og til er de litt for dugende, kanskje. Det har ingen ting med viljen å gjøre heller, skjønt av og til, iallfall her i Hedmark, kan man få inntrykk av noe av hvert. Men det er nå så.

Det har med det å gjøre at man prøver å lage politiske konstellasjoner som det ikke er et naturlig politisk grunnlag for. Det har med det å gjøre at man prøver å samle politiske

partier om et mål som er både legitimt og vesentlig, nemlig å fravriste Arbeiderpartiet regjeringsmakten. Det er fullt tillatt, selvfølgelig. Men det blir et elendig tynt regjeringsprogram av dette.

For en generasjon siden kan det hende at det var slik at man kunne samle politiske grupperinger på to sider av den såkalte hovedskille i norsk politikk. En generasjon siden. Men ikke nå.

Dersom man skal kunne skape et politisk grunnlag for samarbeid partier imellom og grupper imellom, ja, så må det nødvendigvis skje på grunnlag av et samlende mål og midler. Og hvilke oppgaver er det vi står overfor i norsk politikk? I en tid hvor ny teknologi sprenger på så forfekter vi arbeidets egenverd, den fulle sysselsetting

som et overordnet mål for vår politikk. Vi forfekter sosial trygghet og fordeling, vi forfekter en ressursbruk til menneskenes beste. Og kanskje her står vi ved en av de mest sentrale politiske problemstillinger.

Senterpartiet snakker om at de skal lage det grønne samfunn med de myke verdier, de skal lede den teknologiske utvikling, de skal sørge for at vi får en riktig bruk av landets ressurser, de skal sørge for med sin politikk at våre distrikter skal bygges ut, at fordelingen skal skje, at de skal styre hele denne krevende samfunnsmekanismen. Vel og bra - men det skal de altså gjøre i en regjeringskoalisjon sammen med et Høyre som er mer konservativt enn noen gang tidligere.

Det er når man prøver den slags politiske tryllekunstner at det mislykkes. Det er de partier og de grupperinger som

er villig til å samle seg på det grunnleggende syn at det er demokratiet, folkestyret, fellesskapet som skal lede og utvikle vårt samfunn og er villig til å ta i bruk de midler som skal til for at det skal kunne skje, det er de som har framtida for seg. Det er de som kan danne grunnlaget for det politiske samarbeidsmønster i tida framover.

(Denne første delen er skrevet av etter lydbåndopptak.)

SIKKERHETSPOLITIKKEN

Den sovjetiske intervensjon i Afghanistan har skapt et betraktelig kjøligere klima i internasjonal politikk. Dette må Sovjetunionen bære ansvaret for. Invasjonen i Afghanistan var et uakseptabelt brudd på grunnleggende adferdsnormer i internasjonal politikk.

Men samtidig som vi sier klart fra hva vi mener om Sovjetunionens aksjon, må vi ikke miste av syne at det på sikt ikke finnes noe alternativ til en internasjonal politikk basert på avspenning, rustningskontroll og nedrustning.

Vi kan ikke la situasjonen i øyeblikket skygge for dette faktum. Vi må - tross alle tilbakeslag - være rede til å fortsette det møysommelige og vanskelige arbeid med å

- 2 -

skape internasjonale ordninger som kan hindre maktbruk i internasjonal politikk. Vi kan ikke akseptere at dette er naivt - det er den eneste vei vi kan gå.

Vårt land ligger i et strategisk spenningsfelt. Det betyr at vi på samme tid må vise varsomhet og fasthet. Vår sikkerhetspolitikk vil alltid være en balansegang mellom hensynene til egen sikring og til beroligelse i forholdet til omverdenen. De beroligende hensyn er også uttrykk for interessepolitikk. Det dreier seg ikke om unnfalighet.

Norge har ført en konsekvent og nøktern linje i sikkerhetspolitikken i etterkrigstiden. Denne linje har hatt bred politisk støtte i Norge, og den har vunnet troverdighet utad.

Norsk basepolitikk er bygget på forutsetningen om

alliert assistanse i en nødsituasjon. Men skal en slik assistanse gi troverdighet til vår sikkerhetspolitikk, må den sikres i fredstid.

De allierte øvelser i Norge følger et fast mønster. I omfang varierer de noe fra år til annet, men formålet er hele tiden det samme. Alle større øvelser blir forhåndsvarslet i samsvar med sluttakten fra Helsingfors, selv om de øvelser som avholdes i Norge aldri er så omfattende at vi er forpliktet til dette. Observatører blir også invitert til en rekke av øvelsene. Ingen øvelse finner sted uten at de er klarert av norske politiske myndigheter. Vi har full kontroll med utviklingen.

Forhåndslagring av alliert militært utstyr i Norge er i samsvar med vår basepolitikk. Men ikke bare det. I lys av den militære utbygging som har funnet sted på

sovjetisk side i nordområdene, - medvirker en slik forhåndslagring til å gi troverdighet til vår basepolitikk.

Norske fagmyndigheter har vært i kontakt med allierte fagmyndigheter for å analysere hvilke behov og muligheter som her foreligger. Det er Regjeringen som skal gi retningslinjene for fremtidige forhandlinger om konkrete avtaler. Så langt er vi ikke kommet.

Omfanget av eventuelle lagre i Norge vil være så begrenset at det ikke med noen rimelighet kan oppfattes som en trusel i forhold til andre stater. Det samme vil gjelde sammensetningen og plasseringen. Like klart er det at kontrollen vil være et norsk ansvar, og gjennomføres av norsk personell. Utenlandsk personell vil ikke bli stasjoner i Norge i forbindelse med forhåndslagre. La meg også

understreke at kjernevåpen selvsagt ikke vil bli lagret eller stasjonert i Norge.

Vi har maktet å holde spenningen på et lavt nivå i nord-områdene. Dette har vært og er en sentral sikkerhetspolitisk målsetting for Regjeringen. Vi tror også at en slik målsetting er i samsvar med interessene til alle berørte parter.

I denne sammenheng vil jeg gjerne si at det er skuffende og uforståelig for oss når sovjetiske presseorganer gjennomfører en omfattende og vedvarende kampanje mot norsk sikkerhetspolitikk. Denne kampanjen er preget av mistillit og mistenksomhet og bygger på uriktige opplysninger, og medvirker ikke til et godt naboforhold.

La meg her få understreke at det er en hovedlinje i vår utenrikspolitik å bygge opp og bevare et godt naboskap

til Sovjetunionen, og utvikle et gjensidig fordelaktig ^{leggen} samarbeid. Det er ikke inntruffet noen endring i denne grunn/
holdning. Men det er samtidig klart at den sovjetiske intervensjonen i Afghanistan har skapt en uro og engstelse som må legge en bremse på utviklingen av naboforbindelsene.

Av denne grunn og fordi det er vesentlig for oss å bevare ro og stabilitet i nord, er vi beredt til å gi vårt bidrag til å finne politiske løsninger i avspenningspolitikken og når det gjelder nedrustningsforhandlingene internasjonalt.

Energimeldingen.

Energimeldingen representerer en av de viktigste saker Regjeringen fremmer for Stortinget i denne sesjonen. I meldingen trekker Regjeringen opp hovedlinjene i energipolitikken for flere år fremover.

Tilgang på energi er en av grunnpilarene i vårt samfunn. Uten tilstrekkelig energi kan ikke vårt moderne samfunn eksistere. Tilgang på ny energi er nødvendig for videre økonomisk vekst, og for bygging av et bedre samfunn. Men omfanget og formene for ytterligere energitilgang må avveies mot hensynet til miljøvern og ressursbevaring.

Tilgangen på energi vil bli en knapphetsfaktor i internasjonal økonomi for mange år fremover. Dette vil prege utviklingen både i de industrialiserte samfunn og i

- 2 -

utviklingslandene. Ut fra hensynet til en forsvarlig ressursbruk vil det være et hovedmål i vår nasjonale energipolitikk å fremme en effektiv energitilnyttning både innenfor energiproduksjon, ved overføring og fordeling og ikke minst på forbrukersiden.

På denne bakgrunn drøfter meldingen de muligheter, begrensninger og avveininger vi står overfor i den fremtidige energipolitikk. Meldingen gir en skisse for antatt energiletterspørsel i 1980-årene, og for hvordan behovet kan dekkes. Det er også gitt visse perspektiver for tidsrommet videre frem til århundreskiftet.

I meldingen er det lagt til grunn at ny tilgang på elektrisk kraft i første rekke må komme fra vannkraft. Vannkraften har kostnadsmessige fordeler fremfor andre energibærere som kull og olje. Miljømessig kommer også

vannkraften best ut, men vannkraften har jo likevel miljøkonsekvenser. Utbyggingen legger beslag på et gode som blir stadig viktigere og knappere, nemlig fri og uberørt natur. I meldingen har Regjeringen derfor lagt stor vekt på at omfanget og utbygging av fremtidig vannkraftprosjekter skal skje med sikte på å begrense naturinngrepene.

I meldingen blir det regnet med at vi vil stå overfor et samlet kraftforbruk på 94 TWH i 1985 og 106 TWH i 1990. Regjeringen anser et utbyggingstak på 125 TWH som en rimelig illustrasjon på en skånsom vannkraftutbygging. Med et slikt tak vil det gjenstå et vernet, men økonomisk utbyggbart, vannkraftpotensial på 45 TWH. Gjennom et slikt vernet potensial mener Regjeringen å ha funnet frem til et rimelig kompromiss mellom vekst og vern, og har i sitt vi-

dere vernearbeid muligheten for å inkludere vannkraftprosjekter som er kontroversielle.

Regjeringens vurdering av det fremtidige energiforbruk forutsetter at energiprisene fastlegges slik at de avspeiler kostnadene ved å ta i bruk nye ressurser for energiproduksjon.

Kostnadene ved å skaffe frem mer elektrisk kraft til private forbrukere er beregnet til 19 øre pr. kwt som landsgjennomsnitt.

Det er Regjeringens siktemål etterhvert å tilpasse elektrisitetsprisene i hele landet til dette nivå. Det betyr igjen at de fleste private ^{forbrukere} må regne med å betale mer for den kraft de forbruker. Hvor store prisforhøyelser den enkelte må regne med, er naturligvis avhengig av hvor mye som betales i dag. (Den gjennomsnittlige elektrisitetspris for Hedmark er 15 øre pr. kwt og varierer fra 13 til 18 øre.)

Med et slikt prisopplegg vil Regjeringen ivareta hensynet til energiøkonomisering og fornuftig ressursdisponering. Regjeringen vil vurdere ulike ordninger for kompensasjon til økonomisk svaktstilte grupper.

ved en opptrapping av energiprisene.

Kostnadene ved å skaffe frem ny kraft til den kraftkrevende industri er lavere enn for den alminnelige forsyning. Dette skyldes først og fremst at man slipper fordelingsutgiftene, men dessuten er brukstiden høyere enn for den alminnelige forsyning. Når hensyn tas til disse forhold, er kostnadene ved å fremskaffe ny kraft til den kraftkrevende industri anslått til 11 - 12 øre pr. kwt.

Både ut fra industri- og distriktpolitiske betraktninger er det et hovedmål for Regjeringen å bevare og videreutvikle norsk kraftintensiv industri. Bedriftene bør gis muligheter for å modernisere og rasjonalisere sitt produksjonsapparat for å sikre sin konkurranseevne, og forbedre det ytre og indre miljø.

Så langt det er forenlig med disse industrielle målene vil Regjeringen gjennomføre en gradvis tilpasning av elektrisitetsprisene for den kraftkrevende industri til det det koster å skaffe frem ny kraft.

Ellers vil jeg nevne at Regjeringen i meldingen legger stor vekt på fremtidig valgfrihet på energiområdet. Som nevnt regner Regjeringen med at vi skal kunne dekke vårt kraftbehov ut dette århundret uten å ta i bruk kjernekraft. Men for planleggingsformål går vi inn for å se nærmere på bygging av varmekraftverk. Standpunkt til om slike kraftverk skal bygges eller ikke, skal vi imidlertid først ta på et senere tidspunkt.

Ønsket om valgfrihet er også en av flere årsaker til at forskning og utvikling innenfor energisektoren fremheves i det handlingsprogram som utgjør siste kapittel av

meldingen.

De siste årene har vi brukt betydelige midler på igangsetting av forskning og utvikling på alternative energikilder som bølger, sol, vind og biomasse. Disse energikilder vil imidlertid neppe kunne gi noe bidrag som vil monne i energiforsyningen før omkring år 2000. Men det arbeid som nå utføres med hensyn til forskning og utvikling på dette felt, vil gi oss valgfrihet i våre fremtidige beslutninger på energiområdet.

Jeg vil også i denne sammenheng fremheve at Regjeringen vil prioritere høyt forskning og utvikling i forbindelse med effektiv bruk av energi, altså energiøkonomisering.

Energioproblemet.

Jeg sa at oljeprisøkningene i den senere tid er en vesentlig årsak til de vekst- og inflasjonsproblemer vi står overfor internasjonalt.

Det betyr at vi internasjonalt må forsøke å finne frem til en politikk som kan løse dette problem. Det må utformes en energipolitisk strategi som dels må bestå i konkrete og vidtrekkende tiltak i industrilandene med sikte på å redusere forbruket av olje, og på den annen side må det søkes en forståelse mellom produsenter og forbrukere av olje med sikte på å få til en dempet prisstigning og en sikrere forsyningssituasjon.

Det er i gang et internasjonalt arbeid med disse problemer. Innenfor den internasjonale energiorganisasjon,

- 2 -

IEA, arbeides det for å få redusert industrilandenes oljeforbruk, og for å få utviklet alternative energikilder. Innenfor FN-systemet er det enighet om å drøfte oljepris- og oljeforsyningsproblemer i sammenheng med andre spørsmål som økt økonomisk bistand til utviklingslandene.

Det har vært gjort flere forsøk på å finne frem til en bedre forståelse mellom oljeprodusenter og forbrukere, men dette har hittil ikke lyktes.

Grunnen er at industrilandene gjerne har villet drøfte pris- og forsyningsproblemer når det gjelder olje, men har vært lite villige til samtidig å yte et større bidrag til løsning av utviklingslandenes problemer i videre forstand. Oljeprodusentene, som i det vesentlige er utviklingsland, har på sin side avslått å se på oljeproblemene isolert fra de videre utviklingsproblemer som disse

land har felles med de øvrige utviklingsland. Som jeg sa er det imidlertid nå oppnådd enighet innenfor FN for å se alle disse problemer i sammenheng. Det er en håpefull utvikling.

Fra norsk side har vi engasjert oss sterkt i arbeidet med å få igang disse nord/syd-drøftelsene. Dette har vi gjort ikke bare fordi vi ser en løsning av det internasjonale energiproblem som vesentlig for bekjempelse av lav økonomisk vekst og inflasjon internasjonalt, men også ut fra en overbevisning om at tryggheten og stabiliteten i verdenssamfunnet er avhengig av at vi fjerner de store økonomiske og sosiale ulikheter mellom industriland og utviklingsland.

Vi har også vært opptatt av om det er noe Norge spesielt kan gjøre for å bidra til å øke forståelsen mellom

produsenter og forbrukere av olje. Vi har sett det slik at Norge som utviklet industriland og samtidig en relativt betydelig eksportør av olje, vil ha bedre innsikt enn andre land i hvorledes både produsenter og forbrukere ser på problemene.

På denne bakgrunn har det på norsk side vært arbeidet med sikte på et initiativ til en konferanse hvor disse problemene kunne være gjenstand for en dyptgående analyse og drøftelse. Det er ennå ikke utformet noe endelig opplegg for hvorledes dette skal gjøres, men jeg regner med at dette arbeid i nær fremtid vil kunne være avsluttet. Regjeringen er sterkt interessert i et positivt resultat.

Vår økonomiske stilling.

I den offentlige debatt om norsk økonomi kan man ofte få inntrykk av at vår stilling er dårlig og fremtiden dystert og mørk.

Etter min mening er det ikke grunn til å svartmale situasjonen og våre fremtidsmuligheter. Dersom vi ser oss rundt, tror jeg vi snart vil oppdage at vår stilling og våre muligheter er gode sammenliknet med andre lands. Ressursmessig står vi sterkere enn noe annet land i Vest-Europa. I virkeligheten er fremtidsmulighetene lyse, dersom vi makter å stille oss fornuftig.

- 2 -

Et av de vanskeligste problemer blir å få alle grupper i vårt land til å erkjenne de økonomiske realiteter, og til å enes om en rimelig og fornuftig politikk ut fra det. Det vil kreve økt solidaritet gruppene imellom, og større moderasjon i krav og forventning fra alle parter.

Dette vil være nødvendig trass i at våre oljeinntekter etter hvert blir meget betydelige. Det kan være vanskelig for mange å forstå at disse inntektene ikke kan brukes til å løse de spesielle problemene de enkelte grupper og lag i vår befolkning føler at de har.

Vi må imidlertid være klar over at oljeinntektene ikke er noe universalmiddel til løsning av alle problemer, eller et sesam sesam til en gylden fremtid. Det finnes ingen trær som vokser inn i himmelen. Det oljeinntektene på lengre sikt må og skal brukes til, er å bygge opp en reserve som vil gjøre det mulig for oss å trygge sysselsettingen, arbeidsplassene og bosettingsmønsteret i vårt land i mange år framover.

I de nærmeste årene må oljeinntektene også benyttes til å betale ned den gjeld vi har pådratt oss i forholdet til utlandet, og som har gjort det mulig å komme gjennom nedgangstidene med den fulle sysselsetting i behold. Jeg skal komme tilbake til dette spørsmål senere.

I vurderingen av vår økonomiske stilling kan det være nyttig å se på hvilke hovedresultater som er oppnådd etter Regjeringens politikk i den siste 4-års-periode:

Vi har i disse årene klart å opprettholde full sysselsetting, trass i meget dårlige konjunkturer. Jeg tror ikke mange land har greid å realisere denne målsetting like godt som vi har det. Vi har dermed også klart å unngå alvorlige arbeidskonflikter, som ville ha gitt både tapt produksjon og skjerpede sosiale motsetninger.

Vi har klart å holde prisstigningen i sjakk, først og fremst takket være pris- og inntektsstoppen, som har lagt grunnlaget til rette for en kontroll med kostnadsutviklingen og som har bedret industriens konkurranseevne betydelig.

Også her plasserer vi oss bra i det internasjonale bildet, selv om det ennå er meget å ta igjen.

Inntektene i jordbruket har økt sterkt. Det er på det rene at inntektsnivået her så godt som har nådd den målsetting Stortinget i sin tid fastsatte - og på kortere tid enn forutsatt.

Også på det sosiale området har vi nådd betydelige resultater. Jeg nevner at minstepensjonistenes kår er bedret. Det samme er barnefamilienes kår, uten at jeg vil hevde at resultatene har vært gode nok.

Hovedoppgavene framover.

Hva så med Regjeringens hovedoppgaver i årene framover?

Målsettingene for vår økonomiske politikk vil fortsatt være de samme. Full sysselsetting vil vedbli å være en overordnet målsetting. Jevn inntektsfordeling vil stå sentralt i vår politikk. Ledetråden vil være å løse de problemer som det jevne og alminnelige mennesket står overfor.

Men skal vi kunne løse oppgavene må vi ha fortsatt økonomisk vekst. Den er en forutsetning for å bevare arbeidsplassene gjennom den omstrukturering som hele tiden pågår i vårt næringsliv. Men det er ikke slik at vi vil ha økonomisk vekst for enhver pris. I større grad enn hittil må vi innstille oss på å vurdere innholdet i vekst-

begrepet. Menneskene i vårt land stiller i stigende grad krav til det vi kaller livskvalitet, dvs. bedre miljø på alle plan.

Gjennom store sosiale reformer har vi lagt grunnlaget for et velferdssamfunn som knapt finner sin like andre steder i verden. Dette er finansiert gjennom store overføringer via skattepolitikken, som ellers har hatt den målsetting å skaffe en jevn og rettferdig inntektsfordeling. Også her har vi nådd resultater som knapt noe annet land.

Jeg tror vi må regne med at de store generelle og grunnleggende sosiale reformers tid er bak oss. Jeg vil ikke dermed ha sagt at vi har løst alle sosiale problemer, langt derifra. Men jeg tror at vi må gå mer selektivt til verks når det gjelder de viktige oppgavene vi står overfor i for-

bindelse med en videre og bedre utbygging av våre lokalsamfunn, når det gjelder trygging av barnefamilienes kår, bedring av arbeidsmuligheter for vår oppvoksende slekt og de eldre og uføres vilkår i vårt samfunn.

Vi må også regne med at den økonomiske vekst som skal gi grunnlag for finansiering av nye sosiale tiltak, vil være mer begrenset i årene som kommer. Det henger sammen med den internasjonale økonomiske utvikling generelt, men skyldes også at mange vil legge større vekt på å gi levestandardøkingen et annet innhold enn hittil.

Jeg vil i denne sammenheng understreke at vi ikke må skape den holdning hos folk at det er det offentlige som skal løse alle problemer. Det enkelte mennesket må ta sin del av

ansvaret for sine egne problemer og for å skape økt solidaritet
menneskene imellom.

Vårt samfunn er blitt komplisert, og mange av våre
store sosiale reformer har også hatt sine negative sider,
ved at de har skapt et økende byråkrati. Jeg tror vi i
årene framover skal legge større vekt på dette problem enn
vi har gjort hittil. Byråkratiet spiller en helt sentral
rolle i et moderne velferdssamfunn, og vi kan ikke avskaffe
det. Men vi må kunne forenkle det, utforme det slik at
det enkelte mennesket ikke føler seg maktesløs overfor et
stort og uforståelig forvaltningsapparat.

En ny prisstigningsbølge synes å skylle inn over de vestlige industriland.

En regner nå med at for landene samlet vil en kunne få en prisstigning på 11-12 prosent fra 1979 til 1980.

Disse beregningene hviler på et meget usikkert grunnlag, og prisstigningen kan gjerne bli høyere enn dette.

Det er imidlertid en stor variasjon i prisutviklingen fra land til land.

Av land som betyr mye for oss har Danmark, USA og Storbritannia en spesiell sterk prisstigning. Storbritannia vil i år komme opp hele 17 prosent. Danmark vil få en prisstigning på omtrent 14 prosent, mens USA vil ligge noe lavere, ca. 13 prosent. Samtidig øker arbeidsløsheten.

- 2 -

Et annet trekk i det internasjonale bildet er at en fra før meget høy arbeidsløshet synes å stige.

Det er bl.a. på en slik bakgrunn at vi skal gjennomføre et omfattende og meget krevende inntektsoppgjør.

I samråd med partene har Regjeringen trukket opp følgende hovedmål for inntektsoppgjøret.

Vi skal bevare den fulle sysselsetting.

Et vesentlig middel for å nå dette er at vi tar vare på den styrkede konkurranseevne vi har oppnådd og om mulig ytterligere forbedrer denne.

Dette innebærer at de samlede lønns- og inntektsoppgjørene må finne sin plass innenfor relativt trange totalrammer.

I en slik situasjon må lavinntektsgruppene klart prioriteres.

For oss er det naturlig at de frie og ansvarlige organisasjonene har hovedansvaret for gjennomføringen av inntektsoppgjørene.

Gjennom lang tid har det vært et nært og løpende samarbeid mellom hovedpartene i inntektsoppgjøret og Regjeringen.

Regjeringen er beredt til å tre inn i oppgjøret på det tidspunkt og i den form partene måtte ønske det.

I en slik situasjon vil Regjeringen føle seg forpliktet av de hovedmål som er skissert for inntektsoppgjøret.

Boligpolitikk

Boligpolitikken er omfattet med betydelig interesse og en del usikkerhet i den senere tid. Det er forståelig. Ved siden av arbeidet hører en tilfredsstillende bolig til våre fundamentale behov. Boligspørsmålet bør alltid ha en sentral plass i vår politikk. Vi har i en lang periode hatt en høy og jevn boligproduksjon i vårt land. Gjennom skiftende konjunkturer har vi i 70-årene bygd rundt 40.000 boliger årlig. Finansiering ved statsbanksystemet har vært en hovedfaktor bak denne stabile boligbyggingen, som er enestående i vestlige land. Derfor er det forståelig at endringer i dette systemet vekker uro, slik vi har merket i forbindelse med boligfinansieringsopplegget for 1980.

- 2 -

Uroen gjelder særlig tre forhold. At boligbyggingen skal gå ned i forhold til ^{Regjeringens målsetting,} at sammensetningen av boligbyggingen skal vries fra småhus over til mer konsentrert bebyggelse og at boutgiftene skal øke drastisk. Ingen av delene er Regjeringens forutsetning. Omfanget av boligbyggingen er gitt med finansieringsrammene. Totalt sett er disse ikke endret fra 1979 til 1980. Det er satt av penger til 20.000 statsbankfinansierte boliger. Ifølge avtale skal 6.000 boliger finansieres i bankene på spesielle vilkår, mens 10.000 boliger er forutsatt privatfinansiert på markedsvilkår, dvs. til sammen 36.000 boliger. Enkelte har festet seg ved at en del av de boliger som er registrert igangsatt i 1979 ikke er finansiert. Det er klart at dette er et usikkerhetsmoment, men jeg synes det er en ubegrunnet pessimisme når

noen hevder at det høye tallet på 40.000 igangsatte boliger i 1979 peker på noen krise i 1980. Regjeringen er imidlertid klar over at visse distrikter og deler av ferdighusindustrien har, eller kan få, problemer. Derfor ble det nylig frigitt et tillegg til Husbankens kvote for 1. kvartal. Vi vil være innstilt på å følge den videre utvikling meget nøye.

I en rekke år har andelen av småhus økt, Høyblokk-andelen har sunket med over 40 prosent i 60-årene til 15 - 20 prosent de senere år. Det er ingen ting i finansieringsopplegget som tilsier en drastisk endring av dette forholdet.

Når det gjelder boutgiftene, er det lettere å forstå bekymringene. Riktignok bor de fleste i vårt land rimelig, svært rimelig, men det har i en del år vært en bekymringsfull økning i bokostnadene i nye boliger. Dette skyldes en

økning i byggekostnadene. Men økningen er også en følge av den alminnelige prisstigning, som bl.a. har bidratt til å presse rentenivået oppover. Disse forholdene har økt inngangsbilletten og boutgiftene de første årene for unge familier som etablerer seg. Det har derved som følge av inflasjonen oppstått en betydelig skjevhet i forholdet mellom boutgifter til nye og gamle boliger. Dette er et av de sentrale problemene boutgiftsutvalget står overfor. Vi venter dette utvalgets innstilling i løpet av våren. På det grunnlaget og med støtte i de andre utredninger som er lagt fram, vil Regjeringen i slutten av året legge fram et boligpolitisk program for 1980-årene. Her vil både boligfinansiering og boutgifter bli tatt opp, likeledes en del viktige spørsmål innenfor boliglovgivningen. Dette

boligpolitiske opplegget bør også inneholde forslag som er rettet inn mot strøk, miljøer og grupper der behovene er størst og boforholdene dårligst. Det vil bl.a. si en større innsats til utbedring av boliger, særlig i de gamle boligstrøk i våre eldre byområder. Det vil også ta for seg boligbehov for grupper som hittil har blitt liggende etter, det gjelder bl.a. de enslige og ikke minst de svakeste grupper på boligmarkedet, funksjonshemmede og andre. Men framfor alt skal det boligpolitiske opplegget sørge for en fortsatt høy boligproduksjon som kan sikre det bo-settingsmønster vi i dag har.

Ungdomsmeldingen.

Regjeringen tar sikte på å forsere arbeidet med Ungdomsmeldingen. Det er forutsetningen at denne skal legges fram så tidlig at den kan bli behandlet i Stortinget i vårsesjonen 1981.

Meldingen vil berøre mange saksfelt som er helt sentrale i utformingen av Regjeringens fremtidige politikk og således utgjøre et viktig grunnlag for utformingen av Regjeringens langtidsprogram.

Det vil bli nedsatt en politisk styringsgruppe med representasjon fra Statsministerens kontor og forskjellige departementer for å koordinere arbeidet med meldingen.

- 2 -

AUF vil bli bedt om å delta i denne gruppen.

Gruppen skal også koordinere det omfattende arbeidet som pågår i mange departementer med sikte på å bedre oppvekstmiljøet for ungdommen. Det er her tale om reformer og forsøk i utdanningssektoren, arbeidslivet, nærmiljøet, rettspleie og sosialvesenet. Vi står her overfor svært kompliserte problem, der det ikke finnes enkle standardsvar. Formålet med denne organiseringen av arbeidet er at utfordringene skal kunne sees i sammenheng og ikke forbli sektorproblem.

Debatten om prinsipp-programmet.

Debatten om vårt prinsipp-program vil sette partiets evne til nytenkning på prøve. Gjennom denne debatten skal vi klargjøre vår ideologi og gi svar på de utfordringer vi moter i 80-åra.

Mange føler usikkerhet overfor framtida. De ser på den ene siden de millioner av mennesker i verden som sulter mens rustningskappløpet fortsetter som aldri før. Mange nærer en frykt for menneskehetens inngrep i naturen, andre er redd for narkotika, ungdomskriminalitet - og framfor alt sine arbeidsplasser.

Datateknologien vil prege 80-åra. Vi vil møte et annet arbeidsliv, der bankfunksjonærer blir fortalt at

- 2 -

når dette tiåret er omme, vil 30 prosent av arbeidsplassene deres være borte. Elektroniske hjelpemidler vil frigjøre arbeidskraft på kontorer. I fabrikklokalene vil datastyrtede roboter og annen automatikk overta en rekke arbeidsoperasjoner.

Jeg kunne fortsette denne oppramsingen hvis hensikten var å gi ny næring til framtidspessimismen. Men la oss ikke fortape oss i pessimistenes mareritt, la oss heller diskutere hvordan vi skal bruke denne nye teknikken slik at den tjener vårt samfunn. Også på datateknologiens område står vi overfor valgmuligheter. Som demokratiske sosialister kan vi ikke akseptere teknikkens utvikling som noe skjebnebestemt.

Datateknikken er ikke avhengig av transport. Den kan således reise nye muligheter for distriktene. Data-

teknikken kan også overta monotone og farlige arbeidsplasser. Det er ikke noe mål å beholde disse. Tvert om er det ønskelig at disse erstattes til fordel for mer interessante oppgaver.

Uansett vil debatten om den teknologiske utvikling på ny aktualisere vårt gamle krav: Retten til arbeid.

Vi vet med sikkerhet at det blir vanskelig å sikre full sysselsetting. Prisen vi må betale for det kan bli høy - både i form av omstillinger, mindre reallønnsvekst enn det vi har vært vant til og en erkjennelse av at det går en grense for hvilke oppgaver samfunnet kan påta seg å løse.

Den teknologiske utvikling vil reise nye krav om økt medinnflytelse fra de ansatte. Fagbevegelsen har allerede inngått de første rammeavtaler om data og styrings-

systemer. Dette har vakt oppsikt i andre land.

Debatten om økt medinnflytelse må fortsette. La oss ikke her fortape oss i en diskusjon om prosentvis deltagelse i bedriftenes styrer og råd, men tenke ut de beste modeller for å nå det vi egentlig ønsker; at de ansatte må ta sterkere del i den daglige drift.

Et hovedproblem for næringslivet i åra framover blir å skaffe til veie nok kapital for nødvendig omstilling og utvikling. Stimulering av aksjemarkedet kan ikke alene løse dette. Risikovillig kapital fra private vil i fram-
sannsynligvis
tida^s utgjøre en mindre del av kapitaltilgangen. Derfor må kapitalen skaffes til veie på annen måte. Svenskenes debatt om lønnstakerfond er interessant med sikte på å hente ut mer kapital fra næringslivet selv, foruten at dette sikrer de ansatte innflytelse over kapitaltilførslene. Jeg

vet ikke om dette er måten å gjøre det på, men sikkert er det at behovet for kapitaltilgang er påtrengende, og at vi må finne en bedre måte å løse dette på.

Vårt nye prinsipp-program må være preget av en framtidsrettet miljø- og ressurspolitikk. Avveiningen av vekst og vern, mellom utbygging og vern må sees i forhold til det samfunn vi ønsker å skape. Energimeldingen er et eksempel på en slik debatt.

Hele diskusjonen om ressursforvaltningen vil måtte overordnes politikken på andre områder. Vi er i etterkrigsåra blitt beskyldt for å være et vekst-parti. Når vi ser rundt oss, behøver vi ikke å skamme oss over et slikt stempel. Det var riktig å bygge en politikk på økonomisk vekst som kunne frigjøre vanlige mennesker fra en sosial og økonomisk tvangstrøye.

Mange mener at Arbeiderpartiet ikke vil være i stand til å føre en politikk som ikke stadig lover nye reformer. Vi har utspilt vår rolle, heter det. Jeg tror det fortsatt vil være en inspirerende oppgave å forme et samfunn basert på et høyt fellesforbruk og et høyt skattenivå som kan sikre at den enkelte ikke kommer til kort overfor grupper som ønsker et lavere fellesforbruk og muligheter for å skaffe seg nye privilegier.

Det er ikke det private forbruket som er dårlig stilt i vårt samfunn. Folk blir ikke lykkeligere av fler fjernsynsapparater og kjøp av stadig nye ting. Jeg er overbevist om at de samme mennesker vil bli mer lykkelige om de ekstra kronene kan sikre deres gamle foreldre en trygg alderdom eller at barnas skolevei blir mer trafikksikker. Det er dette solidariske samfunnet vi må framholde i debat-

- 7 -

ten. Trangen til privat konsum - til å være seg selv nok - må møtes av idéen om at menneskene trenger hverandre, og at vi må gå sammen om å løse oppgavene.

Den demokratiske sosialismen er en menneskelig samlivsform. Det er ingen sentraliserende, byråkratiserende bevegelse som ikke tar hensyn til enkeltmennesket.

Vår prinsippdebatt skal ikke etterlate tvil om at vi vil et samfunn hvor mennesker verdsettes for det de er - og ikke hva de har.